

dicabat iurias hinc illatas sive post castellum clericis justicie et garem filii de commissario
in garem s' Ius ipsius charabat sic dicabat et inde generalis suis iurias irrogabat. Et dicabat
monachi qd n*on* i castellum n*on* in clericis n*on* in justicia filii erat. sed erant de gaudiis Regis n*on* esse vices
de nemoribus eorum de chalebri garem habebat. sed ipi ei Alij erant iusq*ue* chalebris ibid. qd ab aliis
eiusq*ue* negabat. Tandem ingredi p*ro*ibus fecerunt p*ro* iustitiam ipsam non fuisse sufficientem placere incertis de
cisi*que* p*ro* iustitiae fuit. qd nec iusq*ue* gaudi. n*on* illi placet erant q*ui* archiep*iscop* p*ro* responder*ne* debet
ad e*ius* q*ui* come*re* ipm*er* p*ro* queritur monachi articulati.

Contra Successores heretorum ejponit qd dñm Regem nostrum filium sive existentis i ballo suo qd Regis iudicem
dñ Regis jnue est. A Guidone qnd vicecomite heretorum pte successoris suis viri sui iubio defulit hinc
scario Juramentum hominum capi heretorum pte et genere sententia fulvndia hoc a dno
Regis reuocare intendens. Defensione dñ Regis fuit pfectum qd cu Juramentum spectat ad suorum
affian et vnde ducatur ipsius. Reges qndam Angl bonae et Rich Enrie pte alii successus Jure suo
tempo ducos affian hinc habuisse Juramentum. dñs Regis huius no pte dñs Juramentum hinc sibi
perenni Juramentum quod duci affian summis. Juramentum hinc modi recepit temp Ius primus ad duc
affian et sibi temp duci affian sum fuit. Quisque ad defensione dñ Regis fuit pfectio pfectio qd su
fice dictata ad repellend agencie cont qd qd pfectio fuit qd pre biretate ex causa veris int
rupcio allegata. sibi qd postmodi infest de mandato dñ Regis pndigato nichil de brach et cibis
de paris chicos dñ Regis et si scario pds qd sup dñs suspensionibz a pentece Regis Angl ad hoc spe
ciale nocte ad defensione dñ Regis pfectis qd tñ p infestum ipsius qd p quidam appellis de man
dato ipsius Regis armis inde secum sufficient mensu est placit intentio vicecomitis primitur qd
qd dñ Regis no habet ius i Juramento ex qd accidit terre ne prout Regis Angl qd ex edictis sed p
mudi et mandabat Regi Angl qd illud uno Regi reddito dissimilat p ipm vel ueniat curus et q
tensuris novas. Defensiones aliis ab eis quas alias posuit si quis Regis et qd de non
emprise pte ad resistentem Juramentum pdem minime tenet. qd p ipm vel ueniat curus et q

Conqueste expedite et terminante paris i plamto pendit anno dñi cccc. lxxv.

Contra de frumento percepit Virgini suu i foresta bierie multe ad mactend porcos suis iuxta persone quecum
foreti p. tis senariis. Etiamq; qd sup hoc vsi. fuit macto ipse qd dicebat p. Rego qd huiusmodi Virgini nra
biuntur n. debant tamq; frumento sup hoc macto de mandato curia p. Ecclsiam capitulo maior balbi senon qd p.
instans ipem nichil iurauit est oblatu p. ipsius hominis quare bierie debantur iuxtagi p. dicitur p. nunciatu fuit
qd ipi Virgo de frumento donum Virgini non teneat.

Et dñs de cr̄t contrari petet resarciri de quoda h̄c capto p̄ gentes ipsius apd Bernullum p̄ supp̄-
cione fuit et de p̄bli aliis quos similiter cogit gentes sue p̄ mesleia s̄m b̄d de nocte usq; ad effusione san-
ctiis - de p̄bli balli mediorū enī dissuasat. Dicens Iustip ipsa dñia cōmodam Iusticiā uille de heri uilla ad
se peine. Balli q̄ dicere qd ad dñm Regem pertinet iusticia dei loci de iure cōmuni enī est p̄bli et cas-
tissim portasar i p̄bli hc cōmodam Iusticiā exceptis tñis dñi de Iustiā et q̄dā eccl̄ia p̄ulgatae pro-
cessor q̄ dñs die effusis fuit i iure dñm Regem Vnum fuisse cōmodam Iusticiā etc uille d̄ p̄bli dñmis cit̄
sec tuc cōnchabat dōcōlū ut dicebat nō tam alii fuit p̄ficii vñs acceptacibz cōsciuū d̄ dñi dñia
p̄dictorū et iudiciorū p̄fessione dei p̄ccatoris p̄niciatu fuit nichil p̄bli est q̄ dñi dñia est j̄o dñs Reg
dñs Agapitū h̄mōdi debet Amori. Veritatem q̄ balli aycerunt p̄dictis cuiusq; hoc fidem adhibuit etiā rectissim eis q̄
ipsi dñi debet iusticia de fundo esse usq; ad duellū ragiones mesleias sine sanguine et sine dixerentur.
Est si ibz fuit ab p̄ficio de q̄ mehanicū ut meas minime tenent et cogitatis p̄bli debet si ad quam ipso
uenerū fuit. Item q̄ si Aliquis ad ballū ut ad p̄ficiū uenit q̄ p̄ debet cōgrat dñi dñia cuius no ballū

A. D. 1270. — Arrêts de l'ancien Parlement de Paris.

Paris, Archives Nationales, X 1^a n° 1, fol. 64v.

Une page du premier volume des *Olim*. On appelle ainsi les registres du Parlement de Paris, qui tirent leur nom du premier mot du second volume : *Olim homines de Baiona . . .* Ils contiennent les jugements du Parlement royal de Paris en matière civile de 1254 à 1318. Le premier registre en majeure partie est de la main de Jean de Montluçon, que l'on peut désigner comme le plus ancien greffier du Parlement de Paris. Voir la description dans l'*Album paléographique* de la Société de l'Ecole des chartes, Paris 1887, pl. 38. C'est à cet ouvrage qu'avec la gracieuse permission de M. Léopold Delisle nous avons emprunté notre Fac-similé.

L'écriture tend fortement à la cursive. Elle tient le milieu entre la cursive et l'écriture ordinaire des manuscrits. Les hastes supérieures de b, h, l forment souvent des boucles; de même f et l's long ont le plus souvent une longue boucle (1. 2. 3. 4). d et s rond sont formés comme dans le registre de Frédéric II. (voir pl. 92). Les signes d'abréviation sont parfois reliés

à une lettre du mot (*inquesta*, 17; *ulterius*, 24; *parlamento*, 25). a prend soit la forme cursive simple, soit une grande forme à double panse (1. 2). La boucle de h descend fort au-dessous de la ligne et finit par se recourber vers la droite (4. 5). — A comparer cette gracieuse écriture parisienne à l'écriture anglaise ci-contre.

¹ dicebant iniurias huiusmodi illatas fuisse, sit in castellania, territorio, iusticia et garennra sua de Courmissiaco,
² in qua garennra contra ius ipsius chaciabant, sicut dicebat, et multas gentibus suis iniurias irrogarunt. Econtra
dicebant ³ monachi, quod nec in castellania nec in territorio nec in iustitia sua erant, set erant de garda regis.
nec in ortis, vineis ⁴ ac nemoribus eorum de Chalemel garennam h[ab]ebat; set ipsi et alii erant in saisina
5 chaciandi ibidem. Quod ab ar- ⁵ chiepiscopo negabatur. Tandem inquesta super hiis facta, quia per inuestam
ipsam non fuit sufficienter probata intencio ar- ⁶ chiepiscopi, pronunciatum fuit, quod nec saisina gardie nec
alia probata erant pro archiepiscopo, per que respondere non debeat ⁷ ad ea, que contra ipsum proposuerunt
monachi antedicti.

⁸ § Cum vicecomitissa Lemouicensis proponeret contra dominum regem nomine filie sue existentis in
ballo suo, quod rex Ludouicus genitor ⁹ domini regis qui nunc est, a Guidone quondam vicecomite Lemo-
10 uensi, patre vicecomitis Guidonis viri sui ultimo defuncti, habuit ¹⁰ precario iuramentum hominum castri
Lemouicensis, pro transquillitate patrie et gencium securitate servanda, hoc a domino ¹¹ rege revocare intendens,
[ad] defensionem domini regis fuit propositum, quod, cum iuramentum spectaret ad ducatum ¹² Aquitanie, et
ratione ducatus ipsius reges quondam Anglie Henricus et Richardus, unus post alium, successive, iure suo ¹³ tan-
quam duces Aquitanie huiusmodi habuerint iuramentum, dictus rex Ludouicus non precario dictum iuramentum
habuit, set sibi ¹⁴ petenti iuramentum quod duci Aquitanie factum fuerat; iuramentum huiusmodi recepit tan-
15 quam ius pertinens ad ducem ¹⁵ Aquitanie, et sibi tanquam duci Aquitanie factum fuit. Rursus ad defensionem
domini regis fuit prescripcio proposita, que su- ¹⁶ sicere dicebatur ad repellendum agentem. Contra quam
prescripcionem fuit ex parte vicecomitis ex causis variis inter- ¹⁷ rupcio allegata. Facta quoque postmodum
inquesa de mandato domini regis per magistros Nicholaum de Kathalauno et Thomam ¹⁸ de Parisius, clericos
domini regis, tam super precario predicto quam super dictis defensionibus a procuratore regis Anglie ad hoc spe-
19 cialiter vocato ad defensionem domini regis propositis, quia tam per inuestam ipsam quam per quamdam
20 apprisiam de man- ²⁰ dato ipsius domini regis antea inde factam sufficienter inventa est probata intencio vice-
comitisse, pronunciatum fu- ²¹ it, quod dominus rex non habebat ius in iuramento eodem; quod etiam illud
tradere non potuit regi Anglie, qui ex tradizione sua habet ²² illud; et mandabitur regi Anglie, quod illud
domino regi reddat dissolvendum per ipsum seu vicecomitis restituendum, vel veniat dicturus et os- ²³ tensurus
25 novas defensiones, alias ab eis quas alias proposuit, si quas habet, et que de novo ²⁴ emiserint, quare ad
restituendum iuramentum predictum minime teneatur, quia super iam propositis non audierunt ulterius.

²⁵ ²⁵ § Inqueste expedite et terminate Parisius in parlamento Penthecostes, anno Domini M^o CC^o LXX°.
²⁶ § Homines de Fayaco petebant usagium suum in foresta Berie, videlicet ad mittendum porcos suos
tempore pessone, quemlibet ²⁷ porcum pro tribus denariis, dicentes quod super hoc usi fuerant multo tempore;
econtra dicebatur pro rege, quod huiusmodi usagium nec ha- ²⁸ buerant nec habebant. Tandem facta super
hoc inquesa de mandato curie per Stephanum Tastesauer, ballivum Senonensem, quia per ²⁹ inuestam
ipsam nichil inventum est probatum pro ipsis hominibus, quare habere debeant usagium predictum, pronun-
30 ciatum fuit, ³⁰ quod ipsi homines de Fayaco dictum usagium non haberent.

³¹ § Cum domina de Castro Gonterii peteret resaisiri de quodam homine capto per gentes ipsius apud
Herouillam, pro suspi- ³² cione furti, et de quibusdam aliis, quos similiter ceperant gentes sue, pro mesleia
facta ibidem de nocte usque ad effusionem san- ³³ guinis, de quibus ballivus Medontensis eam dissaisiverat,
dicens insuper ipsa domina, omnimodam iusticiam ville de Herouilla ad ³⁴ se pertinere; ballivo econtra dicente,
35 quod ad dominum regem pertinebat iusticia dicti loci de iure communi, cum esset idem locus in cas- ³⁵ tellania
Pontisarensi, in qua rex habet talem iusticiam, exceptis terris domini de Insula et quarumdam ecclesiarum
privilegiatarum; pro- ³⁶ curatorque dicta domine confessus fuerit in iure dominum regem usum fuisse omni-
moda iusticia dicte ville a XL^a annis citra, ³⁷ set tunc tenebatur in dotalicium, ut dicebat, non tamen aliter
fuit probatum. Visis attestacionibus testium a dicta domina ³⁸ productorum et auditae confessione dicti pro-
curatoris pronunciatum fuit, nichil probatum esse pro dicta domina, propter quod dominus rex ³⁹ a saisina
huiusmodi debeat amoveri. Verumtamen quia ballivus Medontensis predictus, cui super hoc fidem adhibuit curia,
40 retulit curie, quod ⁴⁰ ipsa domina habet ibidem iusticiam de fundo terre usque ad duellum et cogniciones
mesleiarum sine sanguine et sine discereura, ⁴¹ etiam si ibidem fuerit aliqua percussio, de qua mehaneium
vel mors minime teneatur, et cogniciones super debitum, si ad ipsam primo ⁴² ventum fuerit; ita tamen quod
si aliquis ad ballivum vel ad prepositum venerit, qui super debitum conqueratur, dicta domina curiam non habebit.